

Branimir Mendeš

Filozofski fakultet u Splitu,
Odsjek za rani i predškolski odgoj

UDK 37-05 Paravina, E.

379.8-053.2

Primljeno: 20. 2. 2019.

Prihvaćeno: 15. 4. 2019.

Pregledni članak

DR. SC. EMIL PARAVINA – HUMANIST, PEDAGOG I ZAGOVORNIK PRAVA DJETETA

Sažetak

Rad donosi pregled društvenoga, stručnoga i znanstvenoga djelovanja dr. sc. Emila Paravine, višegodišnjega tajnika Saveza društava "Naša djeca" Hrvatske. Afirmirao se u području društvene potpore djeci, teorije i prakse slobodnoga vremena djece i mladih, prava djeteta i mirovnoga odgoja, dječjih organizacija i sl. Tijekom svojega radnog vijeka inicirao je niz akcija i aktivnosti s djecom i za djecu. Istaknuo se i kao pedagoški pisac te predavač na seminarima za stručno usavršavanje odgojitelja i učitelja.

Ključne riječi: Paravina, Emil, Savez društava "Naša djeca"
pedagoški rad, pionirska organizacija, prava djeteta

1. Pristup

Generaciji učitelja koji su učiteljsku i nastavničku službu započeli tijekom druge polovine četrdesetih i početkom pedesetih godina prošloga stoljeća (Puževski, 1998) pripadaju Anka Došen-Dobud, Josip Ranogajec, Josip Pivac, Vladimir Pletenac, Milivoj Gabelica, Josip Markovac, Stjepan Jakopović, Ante Vukasović, Mira Peteh, Valentin Puževski i dr. Svi su oni nešto kasnije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

diplomirali, a neki magistrirali i(li) doktorirali pedagogiju. Afirmirali su se kao istaknuti stručnjaci, znanstvenici i sveučilišni nastavnici. Toj generaciji pripadao je i dr. sc. Emil Paravina (1929. – 2018.), humanist, pedagog i zagovornik prava djeteta. Za razliku od nabrojanih suvremenika, nije ostvario sveučilišnu karijeru, ali se svojim cjelokupnim društvenim i pedagoškim djelovanjem afirmirao u području slobodnoga vremena djece i izvanškolskih aktivnosti, dječjih organizacija, prava djeteta i mirovnoga obrazovanja te razradom sustava društvene potpore djeci.

2. Životopis

Emil Paravina rođen je 14. kolovoza 1929. (West Allis, Sjedinjene Američke Države). Tijekom njegova djetinjstva obitelj se doselila u Zagreb. Osnovnu naobrazbu, s prekidima zbog ratnih prilika, stekao je u Zagrebu. Godine 1948. završio je Učiteljsku školu u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu diplomirao je 1961. studijsku grupu pedagogija s psihologijom te stekao zvanje profesora pedagogije i psihologije. Na Odsjeku za pedagogiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu magistrirao je (1977.) i doktorirao (1981.).

Njegovo djetinjstvo i odrastanje bili su obilježeni ratnim strahotama. Kao dvanaestogodišnjak našao se u vrtlogu ratnih zbivanja. Obitelj je upućena u logor, najprije na Savskoj cesti u Zagrebu, a potom u logor Caprag u okolici Siska. Po završetku rata vratio se u Zagreb, gdje je nastavio školovanje. Djetinjstvo provedeno u logoru, kršenje prava djeteta koje je imao priliku vidjeti te život djece u nehumanim uvjetima trajno su ga usmjerili prema ideji da nijedno dijete ne smije biti zanemareno ni isključeno zbog svoje nacionalnosti, religijske pripadnosti ili boje kože. Njegov profesionalni razvoj bio je začat već tada, za ratnih godina. Misiju zagovornika prava djeteta obavljao je do kraja života.

Nakon povratka u Zagreb po završetku Drugoga svjetskog rata upisao je Učiteljsku školu u Zagrebu. To je bilo vrijeme kada su se učitelji obrazovali na razini srednje škole (Batinić i Gaćina Škalamera, 2009). Uz redovnu školsku nastavu učenici su bili uključeni u niz izvanškolskih aktivnosti. U mnogima od njih sudjelovao je i Emil Paravina (sport, planinarenje, Narodna omladina i sl.). Prepoznat je njegov interes za rad s djecom školske dobi te je upućen Odjeljenju za rad Saveza pionira pri Centralnom komitetu Narodne omladine Hrvatske. U Odjeljenju je djelovalo dvadesetak volontera koji su “imali veliko stečeno iskustvo, koje su nadopunjavali općim pedagoškim i stručnim uzdizanjem i velikom odgovornošću i požrtvovanošću”, piše prisjećajući se tih dana (Paravina, 1957, 32).

Tijekom srednjoškolskoga obrazovanja, prema vlastitom kazivanju, saznao je iz dnevnoga tiska da je osnovan UNICEF (1946.), svjetska organizacija za pomoć djeci.

Ta ga je vijest zainteresirala te se poželio i sam posvetiti zaštiti prava i dobrobiti svakoga djeteta. Tome su pridonijele i ratne strahote kojima je svjedočio i u kojima je upoznao kršenje temeljnih prava djeteta. I to ratno iskustvo i saznanje o osnivanju svjetske organizacije za zaštitu prava i dobrobiti djeteta predodredili su njegov poziv. Zarana je shvatio da će, kao pedagog, biti **trajno angažiran prema ideji promicanja prava svakoga djeteta te njihovu zagovaranju**. Godine 1948. završio je Učiteljsku školu te je dekretom upućen na radno mjesto učitelja u selo blizu Tuzle (Bosna i Hercegovina). Ondje se zadržao dvije školske godine te se vratio u Zagreb.

Ljetnih mjeseci 1950. formiran je *Inicijativni savjet građana za rad s pionirskom organizacijom* (F[ranković], 1950). Tijekom idućih mjeseci obavljane su pripreme za osnivanje nove društvene organizacije te je u prosincu iste godine održana osnivačka skupština poznatija pod nazivom *Prva zemaljska konferencija Savjeta Saveza pionira NR Hrvatske*. Na osnivačkoj skupštini Emil Paravina, učitelj, izabran je u Savjet Saveza pionira Narodne Republike (NR) Hrvatske (Paravina, 1951). Početkom 1951. uočeno je da je pionirska organizacija preuska da bi se mogle zadovoljiti raznolike potrebe djece te se pristupilo osnivanju društava “Naša djeca” u različitim krajevima i mjestima Hrvatske. Osnivanje nove društvene organizacije za brigu o djecu obrazložio je sljedećim riječima:

“[Došlo se] do spoznaje da se pored obitelji i škole široke potrebe djece ne mogu zadovoljiti samo kroz tadašnju pionirsku organizaciju koju je vodila sama omladinska organizacija, već da je potrebna šira briga o djeci, nizom različitih akcija obuhvatiti ne samo školsku djecu nego i predškolsku djecu, pa i pomagati roditeljima u podizanju i odgajanju djece, te da to treba ostvariti što veći broj odraslih, i to raznih zanimanja” (Paravina, 2000, 1).

Savjet Saveza pionira prerastao je na II. konferenciji u Glavni odbor društava “Naša djeca” NR Hrvatske. Kasnijim statutarnim promjenama djelovao je pod nazivom Savez društava “Naša djeca” Socijalističke Republike (SR) Hrvatske, odnosno od devedesetih godina Savez društava “Naša djeca” Hrvatske. U toj organizaciji Paravina je proveo radni vijek te je umirovljen 2012. godine. Od 64 godine radnoga staža u Savezu društava “Naša djeca” Hrvatske ostvario je 62 (udruge ne podliježu umirovljenju s navršenih 65 godina života). U počecima svojega djelovanja obnašao je dužnost glavnoga urednika nakladničke djelatnosti, a potom je sredinom pedesetih godina izabran za stručnoga tajnika. Tu je dužnost obavljao do umirovljenja. Njegovo djelovanje bilo je iznimno bogato. Isticao se kao inicijator, organizator, predavač, urednik i dr. Bio je veliki entuzijast za kojega nije postojalo radno vrijeme, radio je i vikendom i praznicima.

Glavna preokupacija Emila Paravine bila su prava i potrebe djeteta, mogućnosti njihova ostvarivanja i unošenja u planove društvenoga razvoja, društvena potpora djeci, slobodno vrijeme djece i izvanškolske aktivnosti te pionirska organizacija. O njegovim interesima najbolje kazuju objavljena djela. Kao autor ili suautor objavio je više knjiga i članaka tematski vezanih za sljedeća područja: razvoj časopisa *Pedagoški rad*, slobodno vrijeme djece, prava djeteta i mirovni odgoj, kraći predškolski programi (izvaninstitucionalne aktivnosti), društvena potpora djeci, pionirska organizacija te

neka druga pitanja iz širega pedagoškog područja. Uredio je više stotina publikacija objavljenih u nakladi Saveza društava “Naša djeca” Hrvatske. Bio je jedan od inicijatora časopisa *Umjetnost i dijete*, jedinstvenoga časopisa za problematiku estetskoga odgoja, dječjega stvaralaštva i društvenih problema mladih, te član prvoga Savjeta časopisa od 1969. do 1973. (Posilović, 2002). Kraće vrijeme djelovao je i u Pedagoško-književnom zboru u Zagrebu kao urednik *Knjižnice za roditelje*. Sudjelovao je i u izradi djela enciklopedijskoga karaktera *Svijet oko nas* (enciklopedija za djecu i mlade, sv. I, ¹1960 – ⁸1974 i sv. II, ¹1962 – ⁶1974) te *Pedagoške enciklopedije* (sv. I i II, 1989).

Sudjelovao je u izradi nastavnih planova i programa za osnovnu školu (1972. i 1980.) u dijelu koji se odnosio na sat razredne zajednice te izvannastavne i izvanškolske aktivnosti.

Aktivno je sudjelovao u radu velikoga broja stručnih, stručno-znanstvenih i znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu.

Za svoj društveni, stručni i znanstveni rad primio je više nagrada i priznanja: *Priznanje povodom desete godišnjice djelovanja Saveza društava “Naša djeca” NR Hrvatske* (1960.); *Zlatna značka Saveza društava “Naša djeca” SR Hrvatske*; *Nagrada “Kurir Jovica”* (1978.); *Specijalna nagrada povodom Međunarodne godine djeteta* (1979.); *Priznanje Republičkog savjeta Saveza pionira SR Hrvatske*; *Nagrada “Sonja Mirić”* i dr. Dobitnik je, među rijetkim osobama, priznanja *Prijatelj generacija djece*, koje mu je dodijelio UNICEF prigodom šezdesete godišnjice djelovanja (1946. – 2006.). Ta se nagrada dodjeljuje najvećim humanistima za život posvećen stvaranju svijeta po mjeri djeteta.

Biografija Emila Paravine uvrštena je u *Hrvatski leksikon* (Zagreb, 1997).

Umro je u Zagrebu 29. prosinca 2018. godine. Ispraćen je u krugu obitelji i najbližih suradnika stihovima pjesme *Duga* slavnoga pjesnika Grigora Viteza. Duga je toliko dugačka da ispod nje ima mjesta za svakoga te najbolje dočarava životno poslanje Emila Paravine. Svatko zavređuje ista prava, nitko ne zaslužuje biti isključen.

3. Doprinos društvenoj potpori djeci te teoriji i praksi odgoja i obrazovanja

Stručni i znanstveni interesi dr. sc. Emila Paravine iznimno su široki i teško ih je ukratko prikazati. Tijekom svojega radnog, društvenog i pedagoškog djelovanja bavio se različitim temama vezanima za slobodno vrijeme djece, razvoj časopisa *Pedagoški rad*, prava djeteta i mirovni odgoj, kraće predškolske programe, društvenu potporu djeci te još neka pedagoška pitanja.

3.1. Društvena potpora djeci

Emil Paravina stekao je veliko radno iskustvo u Savezu društava “Naša djeca” Hrvatske. Umirovljenjem je ostao vanjski suradnik organizacije, do zadnjih dana bio je vjeran njezinoj misiji. Sve što je napravio, a napravio je zaista mnogo, bilo je u najvećem interesu djece, obitelji i društvene zajednice u cjelini. Iskazao se kao vrstan inicijator i organizator različitih akcija i aktivnosti za dobrobit djeteta i obitelji. Nije

moguće na ovome mjestu prikazati sve te aktivnosti te ćemo se zadržati samo na nekima. Od početaka svojega djelovanja zalagao se za potpunije ostvarivanje prava i interesa djece, unošenje potreba djece u planove razvoja, osnivanje društava “Naša djeca” pri nekadašnjim mjesnim zajednicama u gradu i selu jer se na taj način (mikrosredina) najbolje mogu zadovoljiti djetetove svestrane potrebe. Te zadaće mogu se ispuniti samo angažiranjem velikoga broja volontera te je na različitim mjestima širio ideje i misiju Saveza društava “Naša djeca”. Odlično poznavanje prava i interesa djece dovelo ga je do toga da je za bivšu državu izradio *Programsku orijentaciju društvenog rada na odgoju i zaštiti djece* (Paravina, 1968), nacionalnu strategiju skrbi za djecu kazano današnjom terminologijom.

Posljednjih desetljeća posebno se posvetio problematici humanizacije bolničkoga liječenja djece u okviru akcije *Za osmijeh djeteta u bolnici*, čiji korijeni datiraju iz 1986. (Paravina, 1986a), te poticanju ostvarivanja prava i interesa djece u okviru akcije *Gradovi i općine prijatelji djece*. Djelovao je kao član programskih odbora obiju akcija te urednik istoimenih glasnika akcija. Posljednja tema na kojoj je zdušno radio bila je *Briga za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi za vrijeme boravka u bolnici* (2016.).

Sudjelovao je u radu i drugih nositelja društvenoga djelovanja za djecu, npr. Savjeta za prosvjetu NR Hrvatske, Pedagoškoga savjeta NR Hrvatske, Fonda za unapređivanje dječje zaštite, Prosvjetnoga savjeta Hrvatske, Vijeća za djecu pri Vladi Republike Hrvatske. O brojnim akcijama i aktivnostima s djecom i za djecu publicirao je veći broj radova.

Savez društava “Naša djeca” Hrvatske stekao je veliki ugled među ostalim i zbog djelovanja Emila Paravine. Brojne strane delegacije navraćale su u Amruševu 10 (sjedište Saveza u Zagrebu) da bi se upoznale s bogatim postignućima ostvarenima u korist djece. Savezu su dodijeljena brojna priznanja. Posebno se ističe Povelja Republike Hrvatske dodijeljena 2000. povodom pedesete godišnjice kontinuiranoga djelovanja s djecom i za djecu. Velike zasluge za to pripadaju upravo dr. sc. Emilu Paravini.

Slika 2. Naslovnica knjige *Društvo “Naša djeca” u svakoj mjesnoj zajednici* (1974.)

Slika 3. Emil Paravina (sjedi prvi slijeva) na svečanoj sjednici povodom pedesete godišnjice djelovanja Saveza društava “Naša djeca” Hrvatske (2000.)

3.2. *Slobodno vrijeme djece kao predmet stručnoga rada i istraživačkih interesa*

Dugi niz godina pedagošku znanost tvorile su samo četiri discipline: opća pedagogija, povijest pedagogije, didaktika i metodika. Temelj te podjele postavio je Stjepan Basariček tijekom druge polovine 19. stoljeća. Ta klasična razdioba pedagoških disciplina trajala je do sredine pedesetih i početka šezdesetih godina prošloga stoljeća, kada se sustav pedagoških disciplina proširio (Pataki, 1963). Postojeći sustav s vremenom je dopunjen andragogijom, obiteljskom pedagogijom, predškolskom pedagogijom te pedagogijom slobodnoga vremena kao najmlađom disciplinom u tom razdoblju. Na konstituiranje pedagogije slobodnoga vremena prvi je uputio dr. Zlatko Pregrad (Pregrad, 1961), u to vrijeme profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Njegov rad može se smatrati temeljem pedagogije slobodnoga vremena u nas. Na to je upozorio i Emil Paravina u svojoj doktorskoj disertaciji (Paravina, 1981a). Koliko je njegovo mišljenje uvaženo najbolje ilustrira sljedeći navod: “Meritornim ipak možemo uzeti mišljenje dr. Emila Paravine koji je, na temelju znanstvene analize, u svojoj doktorskoj disertaciji najbolje utvrdio zasluge prof. Pregrada za tu odgojnu problematiku [tj. problematiku odgoja u slobodnom vremenu, op. B. M.]” (Previšić, 1983, 117). Na taj pionirski rad u pedagogiji slobodnoga vremena nadovezali su se i drugi autori (npr. Janković, 1967; 1973).

Tijekom šezdesetih godina brojni su autori, strani i domaći, upozorili na porast slobodnoga vremena suvremenoga čovjeka. U svjetskim razmjerima taj je problem u svojim počecima sagledan kroz razne sociološke interpretacije (Dumazedier, 1966). S obzirom na činjenicu da je fenomen slobodnoga vremena djece važno polje za odgojno djelovanje, taj je problem počeo zaokupljati pozornost pedagoških stručnjaka. Iako se u domaćih autora taj izraz počeo koristiti još pedesetih godina (Nola, 1951), do njegova punoga procvata došlo je šezdesetih godina 20. desetljeća.

Za razvoj teorije i prakse na području slobodnoga vremena djece i mladih velike zasluge pripadaju i Emilu Paravini. Na kongresu jugoslavenskih pedagoga održanom 1964. izložio je rad na temu *Odgojni faktori u slobodnom vremenu mladih* (Paravina, 1965a). U okviru kongresa pedagoga djelovala je i Sekcija za pedagogiju slobodnog vremena. Kao suradnik, sudjelovao je u pripremanju teksta *Teze uz neke osnovne probleme slobodnog vremena* (Janković, 1964) kao radnoga materijala dostavljenog članovima Sekcije na razmatranje. U diskusiji na sastanku Sekcije istaknuo je sljedeće: “Naša raznovrsna i bogata praksa traži od nas i omogućava nam teorijska uopćavanja i **zasnivanje posebne grane pedagogije – pedagogije slobodnog vremena** [istaknuo B. M.]” (Paravina, 1964a, 345).

Tijekom idućih godina objavio je tri važna rada iz pedagogije slobodnoga vremena. Prvi je *Odgojni faktori u slobodnom vremenu mladih* (Paravina, 1965a). Polazeći od stava da su tradicionalni odgojni činitelji postali preuski, zagovara njihovu dopunu tzv. novim odgojnim faktorima. U vezi s tim ističe sljedeće:

“Izraz su [odgojni faktori, op. B. M.] našeg specifičnog društvenog razvitka i zato imaju posebna obilježja, različna od onih u istočnim ili zapadnim zemljama. To se

u prvom redu odnosi na dječje omladinske organizacije, na ustanove za djecu i omladinu i na društvene organizacije za brigu o mladima, a jednim dijelom i na ostale utjecaje putem tekovina koje pružaju znanja, zadovoljstva i rasonoda” (Paravina, 1965a, 69).

Nakon toga slijedili su radovi *Dječje organizacije i slobodno vrijeme djeteta* (1969) te *Naš dosadašnji pedagoški i društveno-politički tretman problematike slobodnog vremena*. U prvom razmatra ulogu dječjih organizacija kao nositelja aktivnosti u slobodnom vremenu djece (Paravina, 1969). Drugi rad bio je uvodno izlaganje na Prvom kolokviju o slobodnom vremenu mladih, održanom 1969. u organizaciji Centra za vanškolski odgoj Saveza društava “Naša djeca” Hrvatske. Rad donosi detaljan prikaz razvoja ideje odgoja u slobodnom vremenu u domaćoj pedagogiji. U vezi s tim ističe da u domaćim prilikama “začetak uočavanja slobodnog vremena nalazimo već od oslobođenja naovamo u nastojanjima organiziranog odgojnog rada s djecom i omladinom u njihovim organizacijama, u njihovom vanškolskom životu, u slobodnom vremenu” (Paravina, 1970). U radu se detaljno razmatraju počeci nastojanja u području slobodnoga vremena, važnost izvanškolskoga odgoja u formiranju djetetove ličnosti, društvena briga o djeci, slobodne aktivnosti učenika kao jedan od oblika odgojnoga djelovanja osnovne škole te slobodno vrijeme, za koje naglašava važnost i potrebu njegove razrade u okviru pedagogije. To poglavlje, ujedno i najdetaljnije, susuk je čitavoga problema s obzirom na njegov sadržaj (počeci stručnoga rada, pitanje terminologije, kadrova, izdavačke djelatnosti i dr.).

Posebnu pozornost unutar slobodnoga vremena djece posvetio je igri, koja se u literaturi shvaća kao temeljna kategorija slobodnoga vremena djece (Janković, 1974), te različitim rekreativnim i zabavnim aktivnostima djece. U tom kontekstu ističe se razrada sustava aktivnosti na dječjem igralištu (Paravina, 1965b). U pojedinim priručnicima koji dopunjavaju širi koncept rekreativnih aktivnosti na dječjim igralištima razradio je i opisao niz igara s naglaskom na motoričkom izražavanju djeteta, poput popularnoga dječjeg šampionata brzine i spretnosti (Paravina, 1962; 1964b; 1981b), kao i originalnoga dječjeg poligona (Paravina, 1981c). Pored toga razradio je i opisao niz zabavnih aktivnosti elaboriranih u djelu *Pet minuta rasonode* (Paravina, 1966; 1978a; 1997), koje je prevedeno i na slovenski jezik te doživjelo dva izdanja (Paravina, 1976). Među različitim aktivnostima razradio je i mađioničarske vještine te ih prilagodio djeci (Ionesco-Mešić i Paravina, 1980) u djelu napisanom u suradnji s profesionalnom mađioničarkom. Igrama uz pomoć sjedalica također je posvetio jednu knjigu (Paravina, 1982a). Originalna je i zbirka igara pod nazivom *Pionirska igroteka* (Paravina, 1982b). Sva ta djela zaokružena su

Slika 4. Komplet opreme za igre Pionirskog šampionata

cjelina, a njihov sadržaj aktualan je i danas. U domaćoj pedagoškoj literaturi do pojave tih priručnika nije ni bilo sličnih djela, izuzev antologijskoga izbora igara Mladena Koritnika (Koritnik, 1953; 1954; 1956). Prema ideji i nacrtima Emila Paravine izrađeni su kompleti igara (*Pionirski šampionat*, Zavod za školsku opremu, Zagreb; *Igroteka 1*, Glas Istre, OOUR Suvenir-Marčanka, Pula).

U kontekstu teorije i prakse slobodnoga vremena svakako treba spomenuti ideju *Sedmoga kontinenta*, koju je razradio s grupom entuzijasta (Koritnik i sur., 1971).

Daljnje razmatranje problematike slobodnoga vremena djece dovelo ga je do izrade doktorske disertacije iz pedagogije slobodnoga vremena (Paravina, 1981a). To je ujedno prva doktorska radnja iz te pedagoške discipline koja je obranjena na visokim učilištima u Hrvatskoj (popis svih doktorskih tema zastupljen je u: Previšić i sur., 2003).

Niz pojmova iz pedagogije slobodnoga vremena priredio je za *Pedagošku enciklopediju*.

Slika 5. Naslovnice zbirki igara i zabavnih aktivnosti

3.3. Prava djeteta i mirovni odgoj

U drugoj polovini osamdesetih godina prošloga stoljeća Emil Paravina intenzivnije se počeo baviti problematikom edukacije djece o pravima djeteta te mirovnim odgojem. Poticaj tome bilo je sudjelovanje u radnoj grupi koja je pripremala tekst *Konvencije UN-a o pravima djeteta* (1985. – 1989.). Sudjelovao je u radu radne grupe vezano za igru i slobodno vrijeme djece. Na potrebu edukacije djece o pravima djeteta upozorio je na konferenciji *Škola i ljudska prava* (1992.). Povodom stupanja na snagu *Konvencije UN-a o pravima djeteta* objavio je knjigu *Ostvarivanje prava i potreba djeteta* (studen 1989.). Knjiga je vrlo brzo rasprodana te je objavljeno drugo dopunjeno izdanje (svibanj 1990.). Radi se o knjizi jedinstvenoga karaktera koja razmatra položaj djeteta u društvu, donosi inicijative za bolje i potpunije ostvarivanje prava djeteta te originalni tekst *Deklaracije o pravima djeteta* (1959.) i *Konvencije UN-a o pravima djeteta* (1989.) kao novoga svjetskog dokumenta posvećenog pravima djeteta. Široka javnost jako je dobro prihvatila knjigu te je objavljeno i treće, potpuno izmijenjeno i prerađeno, osuvremenjeno izdanje (Paravina, 1999a). U okviru svojih istraživačkih interesa razradio je koncepciju *Dječjega foruma*, nove dječje aktivnosti s ciljem upoznavanja prava djeteta i mirovnoga odgoja (Paravina, 1993). Prvi seminar za inicijatore

i voditelje dječjih foruma pri društvima “Naša djeca” održan je ratne 1992. godine. Po dolasku u svoje sredine voditelji su započeli s izvedbom nove dječje aktivnosti kroz dječje forume. Dječji forumi djeluju i danas. Tekst *Konvencije UN-a o pravima djeteta* prilagodio je djeci te ga objavio u posebnoj slikovnici pod nazivom *Prava svakog djeteta* (Paravina i Petrlik-Huseinović, 1999b). Kvaliteti slikovnice pridonijele su ilustracije priznatih umjetnika. Slikovnica je stekla veliku popularnost te je prevedena i na romski jezik (Paravina i Petrlik-Huseinović, 2005). Za potrebe dječjih foruma preveo je i adaptirao djela stranih autora (*Programiranje prava djeteta*, 2002.; *Učimo o Vijéću Europe uz pitalice*, 2004.).

Veliki entuzijazam pokazao je ratnih devedesetih godina kada se angažirao u pronalasku smještaja za djecu i majke iz ratom zahvaćenih krajeva Republike Hrvatske. U istom razdoblju bio je inicijator osnivanja Odbora za prava djeteta Saveza društava “Naša djeca” Hrvatske, koji je među prvima uputio apel svjetskoj zajednici te upozorio na ratne strahote u Republici Hrvatskoj (Paravina, 1999a).

U području prava djeteta i mirovnoga odgoja istaknuo se kao inicijator, edukator te autor. Problematika prava djeteta zaokupljala ga je do posljednjih dana života.

Slika 6. Animacijski tekst objavljen u Međunarodnoj godini mira (1986.)

Slika 7. Naslovnica slikovnice *Prava svakog djeteta* (1999.)

Slika 8. Naslovnica knjige *Ostvarivanje prava i potreba djeteta* (1989.)

3.4. Kraći predškolski programi

Kraći predškolski programi, odnosno tzv. izvaninstitucijske aktivnosti bile su oblici predškolskoga odgoja namijenjeni djeci koja nisu pohađala dječje vrtiće. Bile su to, kako im samo ime kaže, aktivnosti kraćega trajanja. Inicijativa za njihovo osnivanje javlja se sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća u okviru Saveza društava “Naša djeca” SR Hrvatske. Poticaj za razvoj različitih kraćih predškolskih programa dao je *Zakon o društvenoj brizi i djeci predškolskog uzrasta* (1974.), koji je postavio okvir za njihovo organiziranje kao posebnoga oblika tzv. društveno organiziranog predškolskog odgoja.

Izrada elaborata o kraćim predškolskim programima povjerena je radnoj grupi Saveza društava “Naša djeca” SR Hrvatske, koja je uživala financijsku potporu

Slika 9. Emil Paravina prilikom projekcije filma u Malom kinu (druga polovina sedamdesetih godina)

(tadašnjega) Saveza zajednica društvene brige o djeci predškolskog uzrasta (danas bismo kazali fond predškolskoga odgoja). Nakon više-godišnjega rada stručna radna grupa u sastavu Emil Paravina, Milena Roller-Halačev i Zdenka Vegar priredila je elaborat pod nazivom *Neki oblici društveno organizirane aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta* (Paravina i sur., 1977). U njemu je opisano trideset oblika rada s djecom predškolske dobi koja nisu obuhvaćena dječjim vrtićima. Idućih godina intenzivno se radilo

na implementaciji u praksi. Na tom poslu istaknuo se Paravina kao inicijator, edukator i autor prvih priručnika za voditelje kraćih programa te brojnih radova o toj temi u pedagoškim časopisima. Veliki broj kraćih programa razrađenih u elaboratu i danas je aktivan (igraonice, likovne radionice, dramske radionice i sl.). Elaborat o kraćim programima osuvremenio je i redigirao tijekom druge polovine osamdesetih godina (Paravina, 1986b). Suautor je i prvih priručnika za voditelje kraćih predškolskih programa (Roller-Halačev i sur., 1982; Bručić-Dvoršak i sur., 1983; Posilović i sur., 1986).

I prije rada na tom elaboratu Paravina je ostvario veliki uspjeh s *Malim kinom*. Radi se aktivnosti namijenjenoj predškolskoj djeci čiju je koncepciju razradio krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina, kojom se istaknuo kao pedagoški inovator. S obzirom na to da je televizijski program bio u začecima i tek je manji dio obitelji imao televizijske prijammike, tom je aktivnošću doprinio da veliki broj djece, tijekom zajedničkih aktivnosti, ima priliku pogledati dječji dijafilm uz voditeljevo pripovijedanje priča. Razradio je set opreme koja se uskoro počela proizvoditi. Za voditelje je napisao metodički priručnik (Paravina, 1960; 1963; 1978b). Možemo s punim pravom kazati da je Mali kino bio preteča svih kasnijih kraćih predškolskih programa.

Slika 10. Naslovnice priručnika za voditelje kraćih predškolskih programa

3.5. Pionirska organizacija

Interesi Emila Paravine bili su vezani i uz djelovanje pionirske organizacije, odnosno Saveza pionira u SR Hrvatskoj. Pionirska organizacija nastala je tijekom Narodnooslobodilačke borbe 1942., u vremenu ratnih strahota, s ciljem da se najmlađi uključe u masovnu dječju organizaciju (Ogrizović, 1977). Tijekom ratnih godina žene su pripadale organizaciji žena, mladi omladinskoj organizaciji, a djeca pionirskoj organizaciji. Pionirska organizacija nastavila je djelovati i nakon Drugoga svjetskog rata sve do napuštanja jednopartijskoga političkog sustava 1990. godine. Imala je zabavno-odgojni karakter, ali i onaj u svrhu političke socijalizacije (više u: Duda, 2015).

Razmatranju slobodnoga vremena djece Paravina je pristupio iz problematike dječjih grupa, udruživanja i organizacija kao jednoga segmenta pedagoškoga razmatranja slobodnoga vremena (Paravina, 1971). Različiti pedagoški sustavi tretiraju dječje grupe, organizacije i udruženja poput Saveza pionira, Saveza izviđača, Saveza omladine, dječjih grupa unutar Crvenoga križa te pomlatka različitih udruženja (mladi tehničari, sportski klubovi, glazbena mladež, kulturno-umjetnička društva, esperantisti i dr.) kao činitelje odgoja i obrazovanja i važnu dopunu školskoga podsustava (Malić i Mužić, 1981). Dječje grupe i organizacije, ovisno o osnivaču (država, vjerske zajednice, udruge građana), imaju različite ciljeve i ideje vodilje.

Nakon izvjesnih lutanja i kriza u pionirskoj organizaciji krajem četrdesetih godina uslijedilo je početkom sljedećega desetljeća povoljnije razdoblje u djelatnosti Saveza pionira. To razdoblje trajalo je do početka devedesetih godina, kada je zbog izmijenjenoga društveno-političkoga konteksta prestala potreba za njegovim postojanjem. Valja napomenuti da je pionirska organizacija u to vrijeme djelovala u svakoj osnovnoj školi. Definirala se kao odgojno-zabavna organizacija u izvannastavnom i izvanškolskom životu učenika. Kao takva, bila je dopuna i potpora sustavu osnovnoga obrazovanja. Svoje mjesto imala je u različitim zakonskim i programskim dokumentima.

Djelujući od samoga početka pedesetih godina u Savjetu Saveza pionira NR Hrvatske, a poslije u Savezu društava “Naša djeca” SR Hrvatske, koji je imao patronat nad pionirskom organizacijom, Emil Paravina stekao je bogato pedagoško iskustvo te razradio široku lepezu pionirskih aktivnosti. Od početka djelovanja u Savjetu i poslije u Savezu publicirao je više desetaka radova (knjiga, članaka) s ciljem unapređivanja i osuvremenjivanja rada u toj dječjoj organizaciji. Uvidom u objavljene radove iz te cjeline moguće je uočiti da se njihova tematika odnosi na historijat, organizaciju i sadržaj (aktivnosti) rada u pionirskoj organizaciji.

3.6. Razvoj časopisa “Pedagoški rad”

Pedagoški časopisi, usmjereni na specifičnu čitateljsku publiku (odgojitelji, učitelji, nastavnici, profesori...), bili su i bit će važan činitelj širenja različitih pedagoških ideja te mjesto susreta teorijskih i praktičnih postignuća u odgoju i obrazovanju. Najstariji pedagoški časopis u našoj zemlji je *Napredak*, koji kontinuirano izlazi od 1859. do danas. Od 1946. do 1990. izlazio je pod nazivom *Pedagoški rad* (Strugar i Vrgoč, 2001; Strugar, 2014). Naziv je izmijenjen nakon jedne neosnovane političke kritike 1946. godine.

Za temu svojega magistarskog rada Paravina je odabrao problematiku razvoja *Pedagoškoga rada* od 1946. do 1975. godine. Njegovim istraživačkim radom zaokruženo je tridesetogodišnje razdoblje izlaženja časopisa. O tome je izlagao na više stručnih skupova te objavio bibliografiju i više radova u pedagoškoj literaturi. I danas je njegova *Bibliografija* nezaobilazan izvor podataka za istraživače povijesti pedagogije i druge zainteresirane (Paravina, 1976).

4. Zaključna misao

Emil Paravina istaknuti je hrvatski pedagog. Afirmirao se u području pedagogije slobodnoga vremena, prava djeteta i mirovnoga odgoja te dječjih organizacija. Najveći doprinos dao je u cjelokupnom sustavu društvene potpore djeci u Hrvatskoj. Ideji prava djeteta ostao je vjeran do kraja života. Svijet dostojan djece geslo je zasjedanja o djeci Generalne skupštine Ujedinjenih naroda (New York, 2002.). Svijet dostojan djece bila je životna misija Emila Paravine. On ju je u potpunosti ostvario. Humanist, pedagog i zagovornik prava djeteta, Paravina je gradio svijet po mjeri djeteta. Na istraživačima povijesti pedagogije ostaje da istraže njegovo cjelokupno djelovanje.

LITERATURA

1. Batinić, Š. i Gačina Škalamera, S. (2009). *Učiteljice i učitelji u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
2. Bručić-Dvoršak, S. i sur. (1983). *Igraonica i igroterka*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
3. Duda, I. (2015). *Danas kada postajem pionir*. Zagreb: Srednja Europa.
4. Dumazedier, J. (1966). *Vers une civilisation du loisir?* Paris: Éditions du seuil.
5. F[ranković], D. (1950). Osnivanje savjeta građana za rad s pionirskom organizacijom. *Pedagoški rad*, 4 (7-8), str. 476-477.
6. Ionesco-Mešić, M. i Paravina, E. (1980). *Hokus-pokus*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
7. Janković, V. [uz suradnju Paravina, E. i Filipović, N.]. (1964). Osnovni problemi pedagogije slobodnog vremena. *Pedagogija*, 2 (3), str. 331-340.
8. Janković, V. (1967). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
9. Janković, V. (1973). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Prošireno izdanje. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
10. Janković, V. (1974). Igra – pedagoška kategorija slobodnog vremena. *Pedagoški rad*, 29 (3-4), str. 119-126.
11. Koritnik, M. (1953). *Vedri pionirski sastanci*. Knjiga 1. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” NR Hrvatske.
12. Koritnik, M. (1954). *Vedri pionirski sastanci*. Knjiga 2. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” NR Hrvatske.
13. Koritnik, M. (1956). *Vedri pionirski sastanci*. Knjiga 3. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” NR Hrvatske.

14. Koritnik, M. i sur. (1971). *Sedmi kontinent*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
15. Malić, J. i Mužić, V. (1981). *Pedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Nola, D. (1951). Uloga pionirske organizacije u vanškolskom odgoju. U: Paravina, E., ur. *I. zemaljska konferencija Saveza Savjeta pionira NR Hrvatske*. Zagreb: Savjet Saveza pionira NR Hrvatske, str. 57-72.
17. Ogrizović, M. (1977). *Pioniri Hrvatske u narodnoj revoluciji*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
18. Paravina, E., gl. ur. (1951). *I. zemaljska konferencija Saveza Savjeta pionira NR Hrvatske*. Zagreb: Savjet Saveza pionira NR Hrvatske.
19. Paravina, E. (1957). *Rad pionirske organizacije u Hrvatskoj nakon oslobođenja zemlje*. Zagreb: Glavni odbor društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
20. Paravina, E. (1960). *Mali kino u Društvu “Naša djeca”*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” NR Hrvatske.
21. Paravina, E. (1962). *Kako da organiziramo pionirski šampionat na dječjem igralištu*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” NR Hrvatske.
22. Paravina, E. (1963). *Mali kino kao oblik društvenog rada sa decom u mesnoj zajednici*. Beograd: Savet organizacija i ustanova za vaspitanje dece Jugoslavije.
23. Paravina, E. (1964a). [Izlaganje u sekciji za pedagogiju slobodnog vremena]. *Pedagogija*, 2 (3), str. 345.
24. Paravina, E. (1964b). *Pionirski šampionat*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
25. Paravina, E. (1965a). Odgojni faktori u slobodnom vremenu mladih. *Pedagogija*, 3 (1-2), str. 66-73.
26. Paravina, E. (1965b). *Pioniri, zbor na igralištu*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
27. Paravina, E. (1966). *Pet minuta rasonode*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
28. Paravina, E., pripremio. (1968). *Programska orijentacija društvenog rada na odgoju i zaštiti djece*. Beograd: Savet za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije [1978].
29. Paravina, E. (1969). Dječje organizacije i slobodno vrijeme djeteta. *Pedagoški rad*, 14 (5-6), str. 250-256.
30. Paravina, E. (1970). Naš dosadašnji pedagoški i društveno-politički tretman problematike slobodnog vremena. U: *Slobodno vrijeme mladih: stručni i istraživački radovi na prvom kolokviju o slobodnom vremenu*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društava “Naša djeca” SR Hrvatske, str. 13-36.
31. Paravina, E. (1971). Odgoj u dječjim organizacijama. U: Šimleša, P., ur. *Pedagogija*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, str. 197-205.
32. Paravina, E. (1976). *Stokrat 5 minut za razvedrilo*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine [1985].
33. Paravina, E., Roller-Halačev, M. i Vegar, Z. (1977). *Neki oblici društveno organizirane aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta*. Zagreb: Savez zajednica društvene brige o djeci predškolskog uzrasta SR Hrvatske.
34. Paravina, E. (1978a). *Pet minuta rasonode*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
35. Paravina, E. (1978b). *Mali kino*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
36. Paravina, E. (1981a). *Savez pionira – faktor odgoja u slobodnom vremenu*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.

37. Paravina, E. (1981b). *Pionirski šampionat*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
38. Paravina, E. (1981c). *Pionirski poligon*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
39. Paravina, E. (1982a). *Pionirska stolicijada*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
40. Paravina, E. (1982b). *Pionirska igroteka*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
41. Paravina, E. (1986a). Program i smjernice za vođenje društvene i stručne akcije “Olakšajmo djeci boravak u bolnici”. U: Novak-Reiss, A. i Paravina, E., red. *Kako djetetu olakšati boravak u bolnici*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske, str. 71-77.
42. Paravina, E. (1986b). *Kraći programi društveno organizirane aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
43. Paravina, E. (1989). *Ostvarivanje prava i potreba djeteta*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske [21990].
44. Paravina, E. (1993). *Dječji forum*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” Hrvatske.
45. Paravina, E. (1997). *Minute razonode*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” Hrvatske.
46. Paravina, E. (1999a). *Ostvarivanje prava djeteta*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” Hrvatske.
47. Paravina, E. [tekst] i Petrlik-Huseinović, A. [ilustracije]. (1999b). *Prava svakog djeteta*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” Hrvatske.
48. Paravina, E. (2000). *Osvrt na 50 godina djelovanja Saveza društava “Naša djeca” Hrvatske*. Umnoženi materijal. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” Hrvatske.
49. Paravina, E. [tekst] i Petrlik-Huseinović, A. [ilustracije]. (2005). *Hakaja sakone čhaveske*. Zagreb: Romani khedin “Romane droma/Romski putevi”.
50. Pataki, S. ur. (1963). *Opća pedagogija*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
51. Posilović, A. (2002). *Bibliografija časopisa Umjetnost i dijete*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” Hrvatske.
52. Posilović, A. i sur. (1986). *Kutić slikovnica*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
53. Pregrad, Z. (1961). Pedagogija slobodnog vremena. *Pedagoški rad*, 16 (5-6), str. 165-169.
54. Previšić, V. (1983). Pedagogija slobodnog vremena u radovima prof. dr. Zlatka Pregrada. *Odgoj i samoupravljanje*, 3 (1), str. 113-123.
55. Previšić, V., Rosić, V. i Radeka, I. (2003). *Studij pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko pedagoškijsko društvo.
56. Puževski, V. (1998). Mlada učiteljska generacija u poratnim danima nakon II. svjetskog rata. *Napredak*, 139 (4), str. 467-471.
57. Roller-Halačev, M., Paravina, E. i Knežević, E. (1982). *Igralište cicibana*. Zagreb: Savez društava “Naša djeca” SR Hrvatske.
58. Strugar, V. (2014). *Pedagoški rad/Napredak: Bibliografija 1976. – 2010*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
59. Strugar, V. i Vrgoč, H. (2001). *Doprinos pedagogiji i školskoj praksi. Sto četrdeset godina časopisa Napretka 1859. – 1999*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

Branimir Mendeš, Split

EMIL PARAVINA – HUMANIST, PEDAGOGIST AND ADVOCATE OF CHILDREN’S RIGHTS

Summary

The paper provides an overview of the social, professional and scientific activities of Emil Paravina, PhD, a long-time secretary of the Union of “Our Children” Societies of Croatia. He proved himself in the area of social support for children, theory and practice of children’s and youth’s leisure time, child rights and peace education, children’s organizations, etc. In the course of his career, he initiated a number of campaign and activities with and for children. He was also a prominent pedagogical writer and a lecturer at professional training seminars for educators and teachers.

Key words: Paravina, Emil, Union of “Our Children” Societies
pedagogical activity, pioneer organization, rights of the child